

Oikeus omannäköiseen kotiin

Oppaassa esittelemme
asumisen laatuksriterit,
jotka antavat ohjeita
vammaisten ihmisten asumisen
arviointiin ja kehittämiseen

Oikeus omannäköiseen kotiin

Teksti Mari Vehmanen

Kuvat Laura Vesa

Ulkoasu Jaana Teräväinen

ISBN 978-952-7059-46-3 (pdf)

ISBN 978-952-7059-47-0

Paino Kariteam Oy Jyväskylä, 2023

Julkaisija

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Pinninkatu 51

33100 Tampere

www.tukiliitto.fi

Oikeus omannäköiseen kotiin -opas

Koti on paljon muutakin kuin vain katto päämme päällä. Mahdollisuus päättää omasta asumisesta on tärkeä yhdenvertaisuuden edellytys.

Oma koti ja asuminen ovat keskeisiä asioita jokaisen elämässä. Koti on paljon muutakin kuin vain katto päämme päällä.

Se on meidän oma tilamme, ”jota voimme hallita”. Koti on myös paikka, jossa olemme läheistemme kanssa ja josta lähdemme työhön, harrastuksiin ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan.

Vammaisille ihmisille mahdollisuus päättää omasta asumisesta on tärkeä yhdenvertaisuuden edellytys.

Riittävä tuki on olennainen osa hyvää asumista.

Tässä oppaassa esittelemme asumisen laatuksiteerit, jotka antavat ohjeita vammaisten ihmisten asumisen arviointiin ja kehittämiseen.

Myös YK:n vammaissopimuksen monet artikkelit koskevat asumista. Sopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 2016. Vammaissopimuksen sisältöä vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksista on siis noudatettava lakina.

Asumisen arkeen johdattavat lisäksi Taru Föhr ja Niko Turpeinen. He kertovat oheisilla sivuilla elämästään ja ajatuksistaan. Taru asuu Kuopiossa itsenäisesti tavallisessa kerrostalokodissa. Niko asuu ryhmäkoti Kepakodissa Sipoossa.

Opas on suunnattu kehitysvammaisille ihmisille sekä heidän lähi-ihmisilleen. Eniten oppaasta saa irti, kun sitä lukee yhdessä keskustellen.

1. Oikeus hyvään asumiseen

Koti on ihmisen elämän tärkein paikka. Siellä saa rentoutua, tehdä mukavia asioita ja viettää aikaa läheisten kanssa.

Jokaisella on oikeus valita, millainen oma koti on.

Koti on paljon muutakin kuin vain seinät, lattia ja katto. Se on paikka, jossa ihminen saa olla oma itsensä ja päättää asioistaan.

Vammaisella ihmisellä on oikeus omaan kotiin kaikkien muiden tavoin.

KENEN KANSSA HALUAN ASUA?

Aikuisella ihmisellä on oikeus päättää, haluaako asua omassa kodissaan yksin vai muiden kanssa. Yhteisen asunnon voi jakaa puolison, perheenjäsenten tai kämppekavereiden kanssa. Vammaisille ihmisille kuuluu muiden tavoin mahdollisuus parisuhteeseen ja perhe-elämään.

Omassa kodissaan ihminen päättää lisäksi itse, milloin ja ketnet kutsuu käymään. Esimerkiksi asumisyksikössä jokaisella on omassa huoneessaan oikeus yksityisyyteen, eikä vaikkapa henkilökunta saa mennä sisään ilman lupaa.

Sen sijaan naapureina meillä jokaisella on yleensä ihmisiä, joita emme tunne entuudestaan. Hyvään naapuruuteen kuuluu toisten huomioiminen ja kaikkien yksityisyyden kunnioittaminen.

KAUPUNGISSA VAI LÄHELLÄ LUONTOA?

Viihtymiseen vaikuttaa paljon myös se, missä koti sijaitsee. Osa meistä haluaa ehdottomasti asua keskellä kaupungin vilinää, rientoja ja palveluita. Joku toinen taas arvostaa ennen kaikkea rauhallista asuinympäristöä, luon-

non läheisyyttä ja hyviä ulkoilu-mahdollisuuksia.

Jokaisen kuuluu saada itse mieltä ja päättää, millaisessa paikassa haluaa asua. Vammaisten ihmisten koteja tulee olla kaikkialla, missä ihmiset yleensäkin asuvat: isoissa ja pienissä kunnissa, keskustoissa ja lähiöissä, kaupungeissa ja maaseudulla.

Oman kotikunnan valitsemisen kuuluu suomalaisten perusoikeuksiin. Halutessaan jokainen meistä saa siis muuttaa ja vaihtaa paikkakuntaa.

RIITTÄVÄ TUKI ANTAA TURVAA

Hyvä koti on turvallinen ja vastaa omia tarpeita. Riittävät palvelut tekevät kodista itselle so-

pivan. Ihminen voi tarvita esimerkiksi asumisen tukipalveluita, henkilökohtaista apua ja kotipalveluja.

Myös oikeanlaiset apuvälineet auttavat elämään hyvää arkea. Teknologia kehittyy koko ajan ja tuo uusia mahdollisuuksia itsenäisen asumisen tueksi. 🏠

Kodissaan jokaisella on:

- omat aikataulut ja elämäntyyli
- yksityisyys, jota muut kunnioittavat
- valta päättää, keitä kodissa vierailee
- itse valitut tavarat ja huonekalut.

Taru kertoo

Asun yksin lähellä Kuopion keskustaa. Minulla on yksiö kerrostalossa, joka valmistui juuri.

Välillä asuin jonkin aikaa Imatralla. Seurustelin, ja halusin muuttaa yhteen poikakaverin kanssa. Olen tyytyväinen, että kokeilin avoliitossa elämistä.

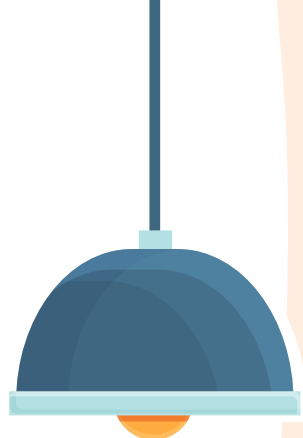
Nyt olen taas sinkku. Tuntui hyvältä tulla takaisin Kuopioon. Täällä ovat kaikki vanhat kaverit ja perhe.

Kuopioon palaamisen jälkeen menin hetkeksi asumaan vanhempien luokse ja mietin tulevaisuutta. Äiti auttoi minua oman kodin etsimisessä, mutta valitsin asunnon itse.”

ASUMISEN VAIHTOEHTOJA

Asumiseen on monia erilaisia vaihtoehtoja, esimerkiksi:

- itsenäinen asuminen omassa vuokra- tai omistusasunnossa
- tuettu asuminen omassa vuokra- tai omistusasunnossa
- asuminen yhdessä muiden kanssa asumisyksikössä tai ryhmäkodissa, jossa on henkilökuntaa paikalla jatkuvasti tai osan vuorokaudesta
- asuminen perhehoitajan kodissa
- asuntoryhmät, joissa kotiin saa tukea lähellä olevasta asumisyksiköstä tai asumisen ohjaajalta
- naapuriverkostot, joissa asukkaat toimivat toistensa vertaistukena ja saavat lisäksi muuta tarvitsemaansa tukea.

MINULLA ON OIKEUS

Minä valitsen, miten asun

Päätän itse kotiani koskevista asioista. Minulla on mahdollisuus valita, millaisessa kodissa, millä alueella ja kenen kanssa asun. Tarjolla on erilaisia asumisen vaihtoehtoja.

Halutessani voin muuttaa uudelle paikkakunnalle. Saan asumiseen riittävästi tukea.

Näin sanoo YK:n vammaissopimus

Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 19

Kenenkään vammaisen henkilön yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon tai muunlaiseen viestintään ei saa mielivaltaisesti puuttua.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 21

2. Valta valita ja päättää

Jokainen päivä on täynnä suuria ja pieniä valintoja. Niiden tekeminen edellyttää riittävästi tietoa ja tukea. Päätösten mukana seuraa myös vastuu niiden vaikutuksista.

Nikon aamu alkaa päätösten tekemisestä. Puenko tänään sinisen vai vihreän paidan? Juonko aamupalalla kahvia vai teetä? Tästä päivä jatkuu nukkumaanmenoon saakka pieniä ja suuria valintoja tehden.

Omat henkilökohtaiset rutiinit tekevät arjesta sujuvaa. Jokaista valintaa ei tarvitse pysähtyä erikseen miettimään, kun tuntee omat mieltymyksensä.

Vammaisella ihmisellä on muiden tavoin oikeus määritellä tarpeensa ja rakentaa elämäntapansa niiden mukaiseksi. Mielipidettä on myös lupa muuttaa ja valita seuraavan kerran toisin.

MUUT HUOMIOON VALINNOISSA

Kaikkein eniten valtaa ihmisellä on kodin seinien sisäpuolella. Se on jokaisen omaa tilaa.

Täysin vapaasti kukaan meistä ei silti pysty elämään ja olemaan. Meidän on otettava huomioon toiset ihmiset, eivätkä valintamme voi loukata heidän oikeuksiaan.

Asumisyhteisöissä on monenlaisia sääntöjä, jotka turvaavat oikeuksien yhdenvertaista toteutumista ja kaikkien viihtymistä. Asumisessa pitää noudattaa muun muassa lakeja ja vuokrasopimuksen ehtoja.

Lisäksi taloyhtiöt laativat järjestysääntöjä. Niissä kerrotaan esimerkiksi yhteisten tilojen käyttämisestä ja yörauhasta. Esimerkiksi kerrostalossa ei siis voi jättää tavaroita lojumaan toisten tielle rappukäytävään tai kuun-

nella kaiuttimista kovaäänistä musiikkia keskellä yötä.

TIETOA JA TUKEA PÄÄTÖKSENTEKOON

Jotta voi tehdä valintoja, ihminen tarvitsee tietoa vaihtoehtoista. Tämän tiedon on oltava ymmärrettävää ja saavutettavaa.

Kun ihminen käyttää kommunikoimisen apukeinoja, niitä tulee hyödyntää päätöksenteossa. Hyvin monet valinnat onnistuvat täysin ilman puhetta. Kuvat, viittomat ja eleet auttavat kertomaan, mitä minä haluan.

Tuettu päätöksenteko tarkoittaa, että ihminen saa riittävästi apua eri ratkaisujen pohti-

miseen ja tekemiseen. Hän itse päättää, kuka tukea antaa ja millaisiin valintoihin.

Kaikkein tärkein tuki päivittäisessä päätöksenteossa ovat omat lähi-ihmiset: tutut ohjaajat, perheenjäsenet ja muut läheiset. Elämän isoimpiin päätöksiin ihminen tarvitsee lisäksi usein vieranomaisten tukea.

HALLITUSTI RISKEJÄ

Vapaus tehdä päätöksiä tuo mukanaan vastuuta. Elämän jokaiseen suureen ja pieneen valintaan liittyy jonkinlaisia riskejä. Jokin valitsemani riento tai harrastus ei ehkä tunnukaan omalta. Tai mu-

Niko kertoo

”Päätän itse paljon asioita.

Olen esimerkiksi valinnut, että halusin muuttaa tänne Kepakotiin vanhempieni luota. Kävin katsomassa, kun tätä paikkaa rakennettiin. Kaikki näytti kivalta. Lisäksi tiesin, että tänne muuttaa tuttuja kavereita.

Aamulla kello herättää minut. Sitten valitsen itse vaatteet, ja ohjaajat auttavat pukemaan ne. Keittiön ruokavarastosta voi katsoa, mitä kaikkea sieltä löytyy.

Koulun jälkeen iltapäivällä saa tehdä, mitä huvittaa. Tykkään tosi paljon pleikkapeleistä ja tietokonejutuista. Aika usein lähden ulkoilemaan ja vietän aikaa naapureiden kanssa.

Illalla ei voi enää mennä yhteisiin tiloihin ja käytävään pyörimään, kun kaikilla on omat iltapuhut.”

kavalta vaikuttanut asuinpaikka ei enää jossain vaiheessa vastaa-kaan tarpeitani.

Valintoja ei kuitenkaan tarvitse tai pidä jättää tekemättä riskien pelossa. Jokainen tekee toisinaan vääriä päätöksiä. Niistä voi ottaa opiksi ja pyrkiä halutessaan valitsemaan myöhemmin toisin. Eikä pieleen menneestä päätöksestä yleensä onneksi seuraa mitään täysin peruuttamatonta.

Vammaisilla ihmisillä on muiden tavoin oikeus positiiviseen riskinottoon. He siis saavat ottaa haluamiaan riskejä vaarantamatta kuitenkaan liikaa turvallisuuttaan. Tähän he tarvitsevat riittävästi tietoa eri vaihtoehdoista ja tukea valintojen pohtimiseen. 🌍

MINULLA ON OIKEUS

Teen valintoja arjessa

Minulla on riittävästi tietoa elämäni vaikuttavista vaihtoehdoista ja erilaisista palveluista. Tämä tieto on saavutettavassa ja ymmärrettävässä muodossa. Saan tukea oman mielipiteeni muodostamiseen ja ilmaisemiseen. Voin valita, kuka minua tukee päätöksenteossa. Saan tukea siihen, että ymmärrän päätösteni seuraukset.

Näin sanoo

YK:n vammaissopimus

Vammaiset henkilöt ovat yhdenvertaisia muiden kanssa kaikilla elämänaioilla. Heillä on oikeus tukeen, jota mahdollisesti tarvitsevat oikeudellista kelpoisuuttaan käyttäessään.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 12

Vammaisilla henkilöillä on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Vammaisuuden olemassaolo ei missään tapauksessa oikeuta vapaudenriistoon.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 14

3. Yhdessä muiden mukana

Hyvään arkeen kuuluu mahdollisuus olla ja toimia toisten ihmisten kanssa. Yhdessä voi myös vaikuttaa yhteiskuntaan.

Tärkeä osa mielekästä elämää on toimiminen toisten kanssa. Jokainen meistä kaipaa omia yhteisöjä. Ne muodostuvat ihmisistä, jotka haluavat tehdä samanlaisia asioita. Yhteiset kiinnostuksen kohteet tuovat yhteen ihmisiä vammaan katsomatta.

Hyvässä yhteisössä ihminen tuntee olevansa hyväksytty ja tarpeellinen. Hän saa itse päättää, millä tavalla osallistuu yhteiseen toimintaan. Hän tulee kuuluksi ja uskaltaa myös tarvittaessa olla eri mieltä kuin toiset.

Yhteisö antaa jäsenilleen voimaa ja itseluottamusta. Yhdessä muiden kanssa on myös mahdollista vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Asuinpaikka vaikuttaa paljon siihen, millaisiin yhteisöihin ihmisellä on mahdollisuus hakeutua.

MITKÄ OVAT MINUN YHTEISÖNI?

Jokaisella on oikeus valita yhteisöt, joihin haluaa kuulua. Oman, samanhenkisen porukan voi löytää monin erilaisin tavoin:

Uusia ystäviä voi tavata missä hyvänsä iässä. Opiskelu- tai työkavereista, nettitutuista tai vaikka naapureista saattaa saada elinikäisiä ystäviä.

Harrastukset keräävät ihmisiä yhteen ja saavat heidät viihtymään toistensa seurassa yhteisen tekemisen ääressä. Harrastus voi olla tavoitteellista harjoittelusta tai rennompaa puuhailua.

Vapaaehtoistyössä toimitaan yhdessä omasta tahdosta ilman korvausta jonkin asian hyväksi.

Yhdistyksissä ja järjestöissä

on mahdollisuus vaikuttaa. Yhdistyksissä tarvitaan jäseniä monenlaisiin tehtäviin. Esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten oman Me itse -järjestön paikallisia ryhmiä toimii kymmenillä paikkakunnilla eri puolilla Suomea.

Uskonnolliset yhteisöt yhdistävät ihmisiä, joilla on samanlainen maailmankatsomus.

Asukastoiminnassa vaikutaan yhdessä oman kotitalon tai asuinalueen asioihin.

TUKEA YHTEISÖN LÖYTÄMISEEN

Omien yhteisöjen löytäminen ei ole aina helppoa. Isoissa kaupungeissa erilaisten harrastusmahdollisuuksien määrä voi hämentää. Pienillä paikkakunnilla taas pitkät välimatkat saattavat vaikeuttaa vaikkapa yhdistystoi-

mintaan osallistumista.

Vammaiset ihmiset tarvitsevatkin riittävästi tukea omien kiinnostuksenkohteidensa miettimiseen ja erilaisten harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien selvittämiseen. Tiedon pitää olla ymmärrettävää ja saavutettavaa.

Tuki voi olla tarpeen myös

Taru kertoo

Kotini on asumisoikeusasunto. Olen viihtynyt hyvin.

Samassa talossa asuu yksi vanha tuttu. Toivottavasti tutustun pian muihinkin naapureihin. Meillä asukkailla on paljon yhteisiä tiloja. Viereisessä talossa on kuntosali ja sauna, joita mekin saamme käyttää.

Olen aika kiireinen. Käyn töissä ja harrastuksissa. Illalla kotona on sitten kiva olla rauhassa. Tykkään rentoutua ja pelata pleikkaria. Joskus kutsun vieraita.

Äiti ja isi tulevat välillä katsomaan, että pärjään. Ohjaaja käy kaksi kertaa viikossa. Hän auttaa ruuanlaitossa ja siivoamisessa. Tarvitsen ainakin vielä vähän muistuttelua, etteivät kotihommat unohdu.”

sen jälkeen, kun oma yhteisö on löytynyt. Osallistuminen saattaa edellyttää esimerkiksi kuljetuspalveluita, henkilökohtaista apua ja lähi-ihmisten olemista rinnalla.

ESTEETTÖMYYS PALVELEE MONIA

Oikeanlaiset toimintavälineet ja uusi teknologia auttavat osallistumaan. Kommunikoimisen apukeinojen ansiosta jokaisen on mahdollista ilmaista näkemyksensä ja esimerkiksi vaikuttaa yhteiskunnallisesti.

Yhteisöjen toiminnassa tiedon on oltava saavutettavaa kaikille mukana oleville.

Myös rakennetun ympäristön esteettömyys on tärkeää. Esteettömyys ei sulje ketään pois yhteisöistä tai harrastuksista mutta palvelee vammaisten ihmisten lisäksi myös monia muita: esimerkiksi ikääntyviä ja pitkäaikaissairaita henkilöitä. 🗣️

MINULLA ON OIKEUS

Osallistun ja vaikutan

Olen mukana yhteiskunnan toiminnassa. Saan tukea osallistumiseen ja omien toiveideni selvittämiseen. Halutessani voin toimia monenlaisissa yhteisöissä: esimerkiksi harrastusryhmissä, yhdistyksissä, vapaaehtoistyössä tai uskonnollisissa yhteisöissä. Tunnen ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita samoista asioista. Voin vaikuttaa ja toimia yhteisöni hyväksi.

Näin sanoo

YK:n vammaissopimus

Vammaiset henkilöt voivat tehokkaasti ja täysimääräisesti osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään yhdenvertaisesti muiden kanssa. He voivat osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikkelit 29 ja 30

4.

Tärkeimpien ihmisten rinnalla

Läheiset ihmiset ovat suurin voimavaramme.

Kaikilla tulee olla mahdollisuus solmia ja vaalia ihmissuhteita.

Jokainen meistä haluaa rakastaa ja tulla rakastetuksi. Tämä tarve täyttyy, kun saamme olla lähellä meille kaikkein tärkeimpiä ihmisiä: puolisoa, sydänystäviä, vanhempia, sisaruksia, muita sukulaisia tai omia lapsia.

Asumisen pitää olla järjestetty niin, että merkitykselliset ihmissuhteet ovat mahdollisia. On ihmisen oma päätös, haluaako hän jakaa kodin puolison kanssa tai tahtooko perustaa perheen.

Vammaisilla ihmisillä on oikeus saada tarvitsemaansa tukea tärkeiden ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Kuten muitakin tärkeitä asioita, myös ihmissuhdetaitoja on mahdollista oppia lisää missä tahansa iässä. Hyvät kokemukset antavat rohkeutta tutustua taas uusiin ihmisiin. 🍷

Taru kertoo

Tärkeimpiä ihmisiä tällä hetkellä ovat perhe ja kaverit. Kun asuin välillä muualla, kaipaasin heitä, vaikka elämässä olikin parisuhde ja uusia tuttuja. Erityisesti minulla oli ikävä omaa sählyjoukkuetta ja kaikkia pelikavereita.

Kun muutin takaisin Kuopioon, ilmoitinkin heti, että tulen taas joukkueeseen. Meillä on tosi kiva porukka. Treenaamme kaksi kertaa viikossa. Lisäksi käyn jalkapallossa lauantaisin.

Kavereille voi puhua asioista. Tai sitten voi vaan olla ja hengaila.”

MINULLA ON OIKEUS

Koen yhteenkuuluvuutta

Minulla on merkityksellisiä ihmissuhteita. Päätän niistä itse. Saan kokea kiintymystä ja yhteenkuuluvuutta itselleni tärkeiden ihmisten kanssa. Minulla on mahdollisuus parisuhteeseen, perheen perustamiseen ja perhe-elämään. Saan tarvitessani tukea ihmissuhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen sekä ihmissuhdetaitojen opettelemiseen.

Näin sanoo

YK:n vammaissopimus

Poistetaan vammaisiin henkilöihin kohdistuva syrjintä kaikissa avioliittoon, perheeseen, vanhemmuuteen ja henkilökohtaisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. Tunnustetaan kaikkien oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 23

5.

Mahdollisuus oppia ja kehittyä

Jokainen oppii uutta läpi elämänsä. Kaikilla meillä on myös asioita, joissa olemme hyviä.

Mikä on juuri minun juttuni? Onko se musiikki, käsitöiden tekeminen, koodaaminen vai jokin ihan muu?

Meillä jokaisella on vahvuuksia. Ne ovat asioita, joita tehdessä saamme käyttää yksilöllisiä kykyjämme ja voimavarojamme ja toteuttaa itseämme.

Omien vahvuuksien löytäminen ei ole aina yksinkertaista. Monesti siihen tarvitaan muiden ihmisten tukea. Yhdessä toisten kanssa on helpompi pohtia ja kokeilla, mitä todella haluan tehdä ja missä koen olevani taitava.

JOKAINEN ASETTAA TAVOITTEENSA

Itselle tärkeisiin päämääriin pyrkiminen antaa elämään mielekkyyttä. Jokaisen ihmisen tuleekin saada asettaa omia pieniä ja suuria tavoitteita.

Osa tavoitteista voi olla varsin arkisia asioita, jotka on ehkä mahdollista saavuttaa melko helposti ja nopeasti. Saatamme haaveilla kesälomareissusta tai kaukana asuvan ystävän kohtaamisesta.

Mutta jokaisella on myös isoja, jopa elämänmittaisia tavoitteita. Tällaisia voivat olla vaikka itsenäinen asuminen tai hyvän parisuhteen löytäminen.

On tärkeää, että läheiset tukevat tavoitteiden asettamisessa ja valittujen asioiden harjoittelemisessa. Jokaisella on myös oikeus kokeilla, epäonnistua ja yrittää uudelleen.

OMALLE ALALLE

Koulurttautuminen kuuluu Suo-

messä kansalaisen perusoikeuksiin. Vammaisilla ihmisillä on muiden tavoin oikeus opiskella peruskoulussa ja tämän jälkeen toisella asteella valitsemallaan alalla.

Lain mukaan jokaisen pitää saada opiskelemiseen riittävää

tukea koko perusopetuksen ajan. Myös ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus tarvitsemaansa tukeen ja ohjaukseen.

Oikeanlaiset toimintavälineet ja oppimista tukeva teknologia auttavat opinnoissa. 🧠

Niko kertoo

Olen taitava monissa asioissa. Osaan esimerkiksi uida tosi hyvin, ja käyn mielelläni uimahallissa.

Cd-levyt, pelit ja kaikki semmoinen tekniikka ovat myös minun juttujani. Rallipelissä osaan ajaa kuin Räikkönen.

Yhdessä naapureiden kanssa opetellaan ja pelataan iltaisin lautapelejä. Inkan Aarre on suosikkini. Huijata ei saa, eikä hermostua kaverin voitosta.

En ihan tarkasti vielä tiedä, mihin hommaan aion ruveta myöhemmin. Ensin haluan ainakin opiskella Ammattiopisto Livessä. Nyt olen opiskellut Telmassa ja tykännyt siitä.”

MINULLA ON OIKEUS

Saan kouluttautua

Löydän omat vahvuuteni ja voimavarani. Valitsen koulutukseni, ja kehitän itseäni. Voin asettaa tavoitteita, ja pyrkiä niihin. Minulla on lupa kokeilla, onnistua ja epäonnistua. Saan kaikkeen tähän riittävästi tarvitsemaani yksilöllistä tukea.

Näin sanoo

YK:n vammaissopimus

Vammaiset henkilöt pääsevät kattavaan, laadukkaaseen ja maksuttomaan koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät. Toteutetaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 24

Vammaisille henkilöille on järjestettävä mahdollisuudet kehittää ja käyttää luovia, taiteellisia ja älyllisiä kykyjään paitsi omaksi hyödykseen myös yhteiskunnan rikastamiseksi.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 30

6. Haluan olla hyödyksi

Toimimme arjessa monissa erilaisissa rooleissa. Niissä on tärkeää kokea itsensä tarpeelliseksi ja arvostetuksi.

Päivittäin meillä on useita rooleja: kaveri, työntekijä, asiakas ja monta muuta. Eri rooleissa meihin kohdistuu vaihtelevia odotuksia.

Jokaisella on tarve olla osa yhteiskuntaa. Tämä tarkoittaa, että arjen rooleissa haluamme kokea olevamme tarpeellisia ja arvostettuja.

JOKAINEN LUO VIIHTYISYYTTÄ

Myös asumisen ja kodin kautta meillä voi olla erilaisia rooleja: vuokralainen, asunnonomistaja, naapuri, kämppekaveri tai vaikkapa asukastoimikunnan jäsen. Kaikkiin näihin rooleihin liittyy omat sääntönsä, vastuunsa ja velvollisuutensa.

Voimme vaikuttaa monin tavoin omaan ja toisten viihtymiseen. Pystymme osaltamme luomaan mukavaa naapurihenkeä ja

pitämään asuinympäristöä siistinä ja miellyttävänä.

OMA PAIKKA YHTEISKUNNASSA

Jokaisella on oikeus osallistua yhteiskunnan ja omien yhteisöjensä kehittämiseen. Ihminen voi tarvita tukea itselleen mielekkäiden

roolien ja oman vaikuttamiskanavan löytämiseen. Esimerkiksi näissä rooleissa pystymme edistämään yhteistä hyvää:

- työntekijänä
- vapaaehtoistyössä
- yhdistyksen jäsenenä tai luottamushenkilönä
- kokemusasiantuntijana. 🗣️

Taru kertoo

Työ on minulle tärkeää. Käyn viitenä päivänä viikossa avotyössä palvelukodissa. Pesen pyykkiä ja vien puhtaita pyykkejä asukkaille huoneisiin. Autan muutenkin kaikenlaisessa, missä tarvitaan.

Tykkään työstäni, mutta pieni korvaus harmittaa. Työ tuntuisi vielä mukavammalta, jos siitä saisi oikeaa palkkaa.

Lisäksi haluan olla hyvä ystävä ja huomaavainen naapuri. Rapussa pitää tervehtiä ja sääntöjä noudattaa.”

MINULLA ON OIKEUS

Saan tunnustusta

Minulla on rooleja, joissa koen olevani tarpeellinen ja tärkeä. Osaamiseni tunnustetaan ja tunnustetaan. Saan tukea esimerkiksi palkkatyön hakemiseen ja tekemiseen sekä vapaaehtois- ja yhdistystoimintaan. Tarvitessani saan apua mielekkäiden roolien löytämiseen.

Näin sanoo YK:n vammaissopimus

Vammaisilla henkilöillä on oikeus tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä ja edetä urallaan edistetään. Heitä avustetaan työn löytämisessä, saamisessa ja säilyttämisessä sekä työhön palaamisessa.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 27

Varmistetaan, että vammaiset henkilöt voivat tehokkaasti ja täysimääräisesti osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 29

7.

Kohti hyvää elämää

Jokainen meistä määrittelee omat unelmansa. Mieleinen koti on tärkeä osa hyvää elämänlaatua.

Kukaan meistä ei pysty rakentamaan täysin yksin omaa hyvinvointiaan ja elämänlaatuaan, vaan tarvitsemme toistemme tukea unelmien tavoitteluun.

Myös paljon tukea tarvitsevalle ihmiselle on oikeus kertoa, mitä juuri hänen hyvään elämänsä kuuluu. Jokaisella on joskus lupa nautiskella ja ottaa riskejä. Läheisten tulee kunnioittaa näitä toiveita.

ASUMISUNELMISTA TOTTA

Asuminen on yksi tärkeä osa hyvää elämää. Onhan koti paikka, jossa vietämme suuren osan ajastamme.

Jollekulle esimerkiksi mahdollisimman itsenäinen asuminen voi olla iso unelma, jonka toteutuminen muuttaa koko elämää. Mieleinen, itse valittu koti saattaa mahdollistaa vaikkapa uudet harrastukset ja ihmissuhteet. 🌍

MINULLA ON OIKEUS

Voin tavoitella unelmiani

Minä itse määrittelen, millaista elämänlaatua ja hyvinvointia tavoittelen. Teen asioita, jotka tuottavat minulle onnea. Tapaan itselleni tärkeitä ihmisiä. Saan tukea unelmien muodostamiseen ja tavoitteluun.

Jokainen meistä määrittelee itse, millaista on hyvä elämä. Useimmille siihen sisältyy mahdollisuus:

- elää omannäköisesti
- kuulua johonkin
- toteuttaa itseä
- saada kunnioitusta omille tunteille
- muodostaa unelmia ja tavoitella niitä
- tehdä onnellisuutta tuottavia asioita.

Taru kertoo

Haaveita on monenlaisia. Tällä hetkellä isoin toive on päästä palkkatyöhön.

Muuten elämä on hyvää. Minulla on kiva koti, paljon tekemistä ja hyviä kavereita. Olen tyytyväinen siihenkin, että uskalsin asua välillä toisessa kaupungissa.

Kaikille muille tukea tarvitseville ihmisille haluan sanoa, että kannattaa haaveilla ja kokeilla uusia juttuja. Vanhempien ja muiden läheisten tehtävä on tukea näitä unelmia.”

Näin sanoo YK:n vammaissopimus

Vammaiset henkilöt voivat saavuttaa ja säilyttää mahdollisimman suuren itsenäisyyden, täysimääräiset ruumiilliset, henkiset, sosiaaliset ja ammatilliset kyvyt sekä täysimääräisen osallisuuden ja osallistumisen kaikilla elämänalueilla.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 26

8.

Huolehdin hyvinvoinnistani

Terveys rakentuu sekä kehon että mielen hyvinvoinnista.

Jokainen määrittelee itse, miten haluaa omaa terveyttään edistää.

Kun suomalaisia pyydetään listaamaan elämän tärkeimpiä asioita, vastauksissa nousee lähes poikkeuksetta kärkeeseen terveys yhdessä läheisten ihmissuhteiden kanssa.

Jokainen kuitenkin määrittelee terveyden ja sairauden omalla tavallaan, eikä täydellistä terveydentilaa ole kenelläkään. Meillä kaikilla on oikeus tavoitella omaa parasta terveyttämme. Vammaisuus ei missään nimessä estä ihmistä kokemasta itseään terveeksi – varsinkaan, kun hän saa tarvitsemansa tuen.

Yhteistä meille kaikille joka tapauksessa on, että terveys muodostuu sekä kehon että mielen

hyvinvoinnista. Paraskaan fyysisen kunto ei saa ihmistä tuntemaan oloaan hyväksi, jos mieli on koko ajan musta.

SAAVUTETTAVAA TERVEYSTIETOA

Iso osa hyvinvointia on, että ihminen saa riittävästi olennaista tietoa omasta terveydestään. Oikean tiedon perusteella voimme tehdä arjessa hyvää oloa edistäviä valintoja. Esimerkiksi lääkärin on siis varmistettava, että hänen antamansa tieto on saavutettavaa ja ymmärrettävää.

Parasta hyvinvoinnin rakentamista on yleensä ehkäistä terveyspulmia jo ennalta eikä aino-

astaan hoitaa jo puhjenneita sairauksia. Myös vammaisen ihmisen tulee saada tietoa ja tukea, kun hän haluaa muuttaa elämäntapojaan terveellisemmiksi.

ASUINYMPÄRISTÖ LUO TERVEYTTÄ

Asuminen vaikuttaa valtavasti siihen, millaiset mahdollisuudet ihmisellä on huolehtia terveydestään. Esimerkiksi esteetön pääsy kotoa ulkoilemaan itsenäisesti on monelle merkittävä asia.

Lisäksi omasta terveydestä huolehtiminen edellyttää riittävästi tukea ja palveluita. Vaikka mieleiseen liikuntaryhmään osallistuminen voi vaatia apua il-

MINULLA ON OIKEUS

Saan huolehtia terveydestäni

Minulla on riittävästi terveyttäni koskevaa tietoa. Saan tukea ja välineitä terveyteni edistämiseen ja ylläpitämiseen. Voin harrastaa mieleistä liikuntaa ja syödä monipuolisesti. Minulla on oikeus toteuttaa seksuaalisuuttani haluamallani tavalla.

Näin sanoo

YK:n vammaissopimus

Vammaisilla henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää. Hänellä on oikeus saada myös seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä terveydenhuoltopalveluita.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus, artikla 25.

moittautumiseen, kuljetuksen ja henkilökohtaisen avustajan mukaan harjoituksiin.

Myös oikeanlaiset toimintavälineet ovat tärkeitä. Niiden avulla avautuu moni liikunta- ja muu harrastusmahdollisuus.

TUKEA SEKSUAALISUUDEN TOTEUTTAMISEEN

Olemme seksuaalisia olentoja. Iso osa ihmisen hyvinvointia on mahdollisuus toteuttaa valitsemallaan tavalla seksuaalisuuttaan ja kokemustaan sukupuolesta. Vammaisille ihmisille kuuluvat tasavertaiset seksuaalioikeudet. Heidän tulee saada tarvitsemansa tuki oman seksuaalisuu-

tensa toteuttamiseen. Asuinympäristö ei saa estää ihmistä ilmentämästä seksuaalisuuttaan haluamallaan tavalla. 🧡

Niko kertoo

Yritän liikkua aika paljon. Minulla on omassa huoneessani pyörä, jota poljen kaksi kertaa viikossa. Siitä saa kuulemma lihaskuntoa ja kehonhallintaa. Pyörä kertoo aina prosentteina, kuinka paljon pystyn polkemaan omin voimin.

Seisomista treenaan joka päivä tuen kanssa. Ja ohjaajat auttavat harjoittelemaan kävelemistä käytävässä. Muuten liikun pyörätuolissa, ja se sujuu tosi hyvin.”

9. Haluan elää turvassa

On jokaisen ihmisen syvä tarve kokea turvaa. Palveluiden ja tuen jatkuvuus on tärkeä osa vammaisen ihmisen henkilökohtaista turvallisuutta.

Me kaikki haluamme elää turvassa. Perusedellytys tälle on, ettemme joudu kokemaan minkäänlaista väkivaltaa tai kaltoinkohdeltua. Kiusaaminen ja muu henkinen väkivalta on otettava yhtä vakavasti kuin fyysinen uhkailu.

Turvaa luo myös se, että ihminen saa tietoa ja tukea ja että hän tulee kuulluksi. Nämä oikeudet kuuluvat kaikille.

Vammaisen ihmisen tulee saada itse valita henkilöt, jotka häntä auttavat ja tukevat eri asioissa. Tämäkin antaa turvaa.

EI PELKKÄ RAHA EDELLÄ

Taloudellinen epävarmuus tekee olon turvattomaksi. Vammaisen ihmisen pitää voida muiden tavoin luottaa yhteiskunnan suoja-verkkoihin.

Niin ikään jatkuvuus rakentaa turvallisuutta. Vammaisille ihmisille erityisen tärkeää on, et-

tä he voivat luottaa tärkeimpien palveluidensa pysyvyyteen.

On yksiselitteisesti väärin, jos vammaisten ihmisten palveluita kilpailutetaan jatkuvasti pelkän hinnan perusteella ja vaihdetaan palveluntarjoajaa vähän väliä. Mitä enemmän tukea ihminen tarvitsee, sitä tärkeämpiä hänelle ovat tutut ja turvalliset ammatillaiset.

KOTINI ON LINNANI

Asumisessa turvallisuus on kaiken lähtökohta. Kodissaan ihmisen pitää saada tuntee olevansa täysin turvassa.

Jokainen haluaa asumiseensa jatkuvuutta ja ennakoitavuutta. Omaan kotiin saa kiintyä, ja tulevaisuutta on lupa suunnitella. 🏡

Niko kertoo

Täällä on tosi turvallista asua.

Omassa kodissa saan olla yksin, kun haluan. Menen itsekseni iltaisin nukkumaan kymmenen maissa.

Minulla on sängyn vieressä kutsunappi, josta pyydän ohjaajia paikalle. Esimerkiksi aamulla tarvitsen apua pukemiseen. Lisäksi ohjaajat auttavat minua vessassa ja suihkussa. Perjantaisin minulla on siivouspäivä. Silloin imuroin ja pyyhkin pöydät, ja tarvitsen yleensä vähän apua.

Täällä on töissä kivoja ja ystävällisiä ihmisiä. Tunnen kaikki ohjaajat.”

MINULLA ON OIKEUS

Tulen kuulluksi ja koen jatkuvuutta

Minulla on ihmisiä, joiden kanssa koen molemminpuolista luottamusta. Minua kohdellaan arvostavasti, ja tulen kuulluksi. Minuun ei kohdistu ruumiillista tai henkistä väkivaltaa, kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä. Talouteni on turvattu. Voin luottaa siihen, että tarvitsemani tuki on jatkuvaa.

Näin sanoo YK:n vammaissopimus

Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Vammaisuuden olemassaolo ei missään tapauksessa oikeuta vapaudenriistoon.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus,
artikla 14

Vammaisia ihmisiä on oikeus suojeluun sekä kotona että kodin ulkopuolella tapahtuvilta hyväksikäytön, väkivallan ja pahoinpitelyn muodoilta. Vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen on annettava tietoa ja koulutusta tilanteiden välttämiseksi ja tunnistamisesta.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus,
artikla 16

Jokaisella vammaisella henkilöllä on oikeus ruumiillisen ja henkisen koskemattomuutensa kunnioittamiseen.

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimus,
artikla 17

Lisää tietoa asumisesta

Tähän on koottu linkkejä oppaisiin, materiaaleihin ja sivustoille, joissa käsitellään asumista ja oman elämän näköistä tukea.

Asumisen laatukriteerit kuvaavat asumista tukevien palveluiden vaikutuksia ja auttavat niiden arvioinnissa. Asumisen laatukriteerit ja sanasto auttavat määrittelemään muun muassa sellaiset asunnon, elämänlaadun ja henkilökohtaisen tuen piirteet, jotka yhdessä tekevät kodista mahdollisen.

ITSEARVIOINTITYÖKALU

Ihmisoikeuskeskus ja eduskunnan oikeusasiamies ovat tuottaneet itsearviointityökalun tukemaan erityishuoltoa järjestävien palveluntarjoajien ja -tuottajien toimenpiteitä asiakkaiden itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi. Itsearviointityökalun voi ladata itselleen Ihmisoikeuskeskuksen sivuilta.

Lue lisää sivulta ihmisoikeuskeskus.fi

OPPAITA JA TIETOA ASUMISESTA

VERKKOPALVELU VERNERI.NET

Yleiskielistä tietoa asumisesta.

Lue lisää sivulta verneri.net/yleis/asuminen

Selkokielistä tietoa asumisesta.

Lue lisää sivulta verneri.net/selko/asuminen

Asumisen tekoja -sivusto kokoaa tietoa, toimijoita ja hyviä käytänteitä.

Lue lisää sivulta verneri.net/asuminen-tekoja

OMAAKOTIIN! ASUMISEN OPAS

Omaan kotiin! Asumisen opas on suunnattu itsenäisesti asuville, tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille. Selkokieliseen oppaaseen on koottu tietopaketti itsenäisestä asumisesta: paperi- ja raha-asioista, omasta kodista huolehtimisesta, paloturvallisuudesta, asumisviihtyisyydestä, asumisesta taloyhtiössä, naapuruudesta jne. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2020.

ASUMISEN PALVELUT

Jokaisella on oikeus saada asumisen tueksi tarvitsemansa palvelut omaan kotiinsa. Lue lisää Tukiliiton sivulta, käytä hakua ”asuminen”.

KUN POHDITAAN TAI SUUNNITELLAAN MUUTTAMISTA

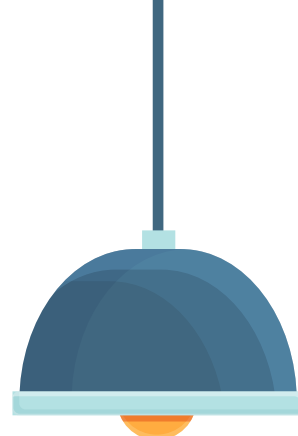
ARVOPYRAMIDI

Mikä on sinulle arvokasta ja tärkeää?

Arvopyramidin kautta voit työstää niitä tarpeita ja asioita, jotka ovat sinun hyvän arkesi edellytys. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö.

NÄIN MINÄ HALUAN ASUA -LOMAKE

Näin minä haluan asua lomake on tehty sinulle, joka haluat suunnitella asumistasi. Lomake auttaa sinua kertomaan, miten haluat asua nyt tai tulevaisuudessa. Julkaisijat Kehitysvammaisten

Palvelusäätiö ja Kehitysvammaisten Tukiliitto, uudistettu painos 2020.

MUUTTAJAN ARKI KUNTOON

Muuttajan arjen asioista on hyvä sopia ja keskustella, kun muutat omaan kotiin. Voit täydentää kuvan pohjaan omia ajatuksiasi yhdessä tukihenkilösi kanssa. Julkaisijat Kehitysvammaisten Palvelusäätiö ja Kehitysvammaisten Tukiliitto, 2020.

TURVALLISUUS

AVAIMIA ARKEEN

Avaimia arkeen on selkokielineen kirja, joka kertoo turvallisuudesta. Kirja keskittyy asioihin, joihin jokainen voi itse vaikuttaa. Aiheina ovat henkilökohtainen turvallisuus, palo- ja liikenneturvallisuus ja ensiaputaidot. Kirja soveltuu itseopiskelumateriaaliksi ja käytettäväksi oppilaitoksissa. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2015.

USKALLA OLLA, USKALLA PUHUA

Selko-opas kehitysvammaisille naisille. Opas kertoo väkivallasta, jota toinen ihminen tekee vammaiselle naiselle. Oppaan selkoversion on julkaissut Tukiliitto vuonna 2018.

MINÄ PÄÄTÄN

OMAN ELÄMÄN OHJAKSISSA – TIETOA JA TEHTÄVIÄ ITSEMÄÄRÄMISOIKEUDESTA

Löydät kirjasta tietoa ja tehtäviä

itsensä määräämisestä. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2020.

KANSALAISSUUDEN AVAIMET – TIETOA JA TEHTÄVIÄ ITSEMÄÄRÄMISOIKEUDESTA

Löydät kirjasta tietoa ja tehtäviä itsensä määräämisestä erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kanssa työskenteleville. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2020.

OSALLISUUS OSAKSI ARKEA

AKTIIVISEN TUEN

ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN

Tähän kirjaan on koottu tietoa ja hyviä käytäntöjä erityistä tukea tarvitsevien ihmisten osallisuuden ja itsenäisen elämän tukemiseksi aktiivisen tuen avulla. Kirjan tavoitteena on innostaa lukijoita tutustumaan aktiiviseen tukeen entistä syvällisemmin ja edistää uudenlaisia osallisuutta tukevia toimintatapoja. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2019.

TYÖKIRJA TUKIASUMISEN TYÖNTEKIJÖILLE

Työkirja on suunnattu tukiasumisen parissa työskenteleville. Kirjassa on tehtäviä, joiden avulla voit arvioida ja tukea asukkaiden sosiaalista osallisuutta. Kirja tarjoaa myös näkökulmia ja työvälineitä ohjaustyön kehittämiseen. Julkaisija Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2020.

Oikeus omannäköiseen kotiin

Oma koti ja asuminen ovat keskeisiä asioita jokaisen elämässä. Koti on paljon muutakin kuin vain katto päämme päällä.

Se on meidän oma tilamme, ”jota voimme hallita”. Koti on myös paikka, jossa olemme läheistemme kanssa ja josta lähdemme työhön, harrastuksiin ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan.

Vammaisille ihmisille mahdollisuus päättää omasta asumisesta on tärkeä yhdenvertaisuuden edellytys. Riittävä tuki on olennainen osa hyvää asumista.

Tässä oppaassa esittelemme asumisen laatuksiterit, jotka antavat ohjeita vammaisten ihmisten asumisen arviointiin ja kehittämiseen.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Pinninkatu 51
33100 Tampere
www.tukiliitto.fi

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ TUKEE TOIMINTAAMME.

Tukiliitto.fi

